

وون کہنڑ وچھے واری؟: ساختیاتی جاپر شفقت الطاف

تخيص

وون کہنڑ وچھے واری؟ چھ شکر رینہ پند دین نمایند افسانہ مژاکھ۔ امہ افسانہ کس ساختس مژر موجود اسلوبیاتی عنصر ان معروضی، تجزیائی تھے تو ضیح بنا زن پیٹھ تجزیہ کر دن چھیں گے مقاولک بنیادی مدعایا۔ امہ مطالعہ ستر ہیکو اسکے عملی طور افسانہ مژر پیٹھ لسانی خاصیتیں، جذب کفیش، بیانوی تاثر سے اسلوبی وصف سهل پاؤ ٹھو انزی مژر کو گھستھے۔

کلیدی الفاظ: ساختس، معروضی، تو ضیح، لسانی، جذب کفیش، بیانوی تاثر، اسلوبی وصف

تعارف:

شکر رینہ (1939-1979) اوں سوں ممتاز افسانہ نگار تھے ڈراما نویس۔ وون گوتھ کرنے موت نیاوری۔ سہ سپدھن 40 وری و اُس پراؤ تھے لندنے اکس کار حادثہ مژر سورگو اسکے لئے سپر چھے صرف اکھ افسانہ سومبرن ”زنہ زول“ شایع سپدھن ہچھے۔ لکھاری آسٹھ علاوہ اوں سہ پنھ و قنھ مشہور ہاٹک ڈاکٹر۔ ڈاکٹر آسٹھ کنچھ میانہ ذائقی زندگی کی سند سوچھ۔ شرک پانچے گئے مئے Nephritis بیماری اگاہ۔ شکر رینہ اسکے علاوہ اس مژر تعینات۔ والدین ہند و بنہ پھر نوہس بچہ واریا ہن حکیمن تھے ڈاکٹر۔ پوتھ کو رہے امی علاج بچہ گوڈھیک تھے پراؤ و مئو زندگی۔

وہمہ صدی ہند پاٹھ مددھلہ پتھریمہ مغربی تقدیم کرنے والی میلانات، رہنمائی تھے دزادیمہ مژر اوں اسلوبیات یا اسلوبیاتی تقدیم ساروے کھوتھے اہم۔ عالمی سلطھن پیٹھ سپدھ اسلوبیاتی تقدیم کے آغاز

رومن جیکوب سن (1896-1982) Roman Jakobson مژندر سند Statement : Lingustics and Poetics ناو کوہ فکر انگیر مضمون ستر یس تک 1958ء، مژانڈیانا یونیورسٹی ہندک دک اسلو بیاتس پیچہ منعقد سپر مژہ کانفرنسہ مژ پوری مضمون 1960ء مژ شائع سپد نہ ستر آزادی تقید ک اکتو و دبستان وجودس میکل ہالڈے (1925-2018) Michael Halliday چھ سہ اکھ خاص لسانی تے ادبی مفکر یئر برطانیوی اسلو بیاتی تنقید چ بنیاد تراو۔ اسلو بیات چھ اطلائی لسانیاں تک ذیلی شعبہ۔ ادبی اظہار مژ موجود لسانی، صرفی تے خوبی امکانات بد کڈن چھ امہ شعبج بنیادی مقصد۔ حقیقی معنیں مژے و چھوتیلہ چھ بخہ لسانی ماہر زور اے گنہ تخلیقی کامہ ہنز تکمیل ممکن تے نہ چھ تخلیقی فہم و رائے لسانی مضرمات نزراوٹ آسان۔ لویس گرین (1875- 1955) Louis Gray ورن ادب تے لسانیات کس باہمی رشتہ متعلق سیٹھے قابل غور کتھ:-

"The real linguist is at least half literateur
and the real literateur at least half a linguist."

(Foundations of Language , 1939 P. 143)

”ووڑ گھرزو چھے وارڈ؟“ افسانہ کاللم پلات چھ ہسپتال کس کینسر واڈس مژدا خل بیارن ہنڑ زندگی پیچھے محیط۔ کردارن تے ہسپتال واڈچہ setting درمیان عملہ مقابل ستر چھ پلاٹک تشکیل ممکن ہنڑ ہیو کمٹ۔ راوی چھ واڈس مژدا خل مریضن ہندک ویزاونہ آمتین مہلک بیارین ہندن تجربن تے زید روزہ کین تہندین امارن یئرل پاٹھر باؤتھ ہیو کمٹ۔ کیفہ نقادن ہند ووٹن چھ زامہ افسانہ دلیل چھے Aleksandr Solzhenitsyn ”Cancer Ward“ پیچھے پہہ انہے آہ۔ پہ چھ پوڑ زی افسانہ نگارن آسہ امہ ناولہ ہند استفادہ ضرور کو رمٹ مگر مقامی ماحول، مزاز، مدعاۃ نقط نظر کنچھے تے پہ چھرا پنڈ تخلیق۔ پہ مذکور افسانہ چھ تکہ انسانی دوکھن، دادین تے بے بسی ہندس

عامس مژہ ہمدردی، رحم تے آر ہیوڈ آفیتی جنپے ووتا تو ھو ہیو کمت۔ ہسپتال واڈے مژہ پچھ افسانہ شروع تے گومٹ تے اند تے ونمٹ۔ وون گو و Flash Back گن ہند کر ذریعہ پچھ راؤی کیثہ متعلقہ واقعہ باونس مژہ کامیاب گومٹ۔ ہسپتال واڈس مژہ و تلن وا جنگر ژھوپے تے موٹگ نائند و پچھ افسانہ کہ تمیلکو اهم حصہ۔ راؤی پچھ سینٹھا خوبصورتی سان عالمی اظہارس کام پیتھ موت کس پنجس تل پینچ آمتنین بیارن ہنز دس ڈگ تلن وا جنہ حالہ ہند منظر پیش کرتھ ہیو کمت۔ یمن نمایند کردارن ہنز زندگی افسانس مژہ باونہ آہم چھئے تمن مژہ پچھ سلامہ، نمر چاچہ، گلہ، عمه تے سستر رضا یہ۔ افساء نکر یم کردار چھ انفرادی طور ہسپتال کو ما جوس مژہ زندگی ہندین مختلف تجربن ہنز داستان۔ یتھ پاٹھ پچھ راؤی ہسپتال واڈ کس تھ درناک، ہبیت ناک تے تمثیل انگیز صورت حاس دیدمان انتھ ہیو کمت یتھ مژہ بیار مرض تے موت شکس دیتھ زعد رو زن یڑھان اُسر۔ اتحہ ہسپتال واڈس مژہ پچھ تھ کن زندگی تے موت درمیان مجادلے نون تے ٹائ کا ر۔ اے ہسپتال واڈ کہ ذریعہ چھے انسانی زندگی ہنز بے شباتی، ناپیدا ری تے کمزوری فنکاری سان درشاوے آہم۔ ہسپتال واڈ چ خوفل خاموشی پھٹراؤ اکثر مریضن ہند یو بھیانک کر یکو۔ پہ واڈ پچھ ژکہ انسانی زندگی ہنز سو تھ علامت یمہ مصیپیس مژہ پڑھ، خوابس تے جذب مقابله ہمدردی تے رحم ہیوین نفیا تی کیفیت وجود بخش۔ ہسپتال واڈ ک پر تھ بیار پچھ بے بسی تے لاجاڑی ہنز کتاب۔ سلام اُسر تن یا گلہ، عمه اُسر تن سستر رضا یہ۔ یہ ساری چھ پنہ جایہ انسانی جذب تے تجربن ہنز منفرد کہانی۔ سفید زیوٹھر لیش کرتھ نہ پھر چاچنی شکل اُس محبتیہ یو چھ Santa Claus سائز ہش یس دو یمن لفظن مژہ بُبادی تے پریشانی ہند نون پیکر اوں۔ تَس سائز جوان تے معصوم کو ہند موٹگ نہ بلوں رخم اوں نہ پھر سپس للہ ڈان۔ اتحہ زمس مژہ اُس زندگی ہنز بے شباتی تے موچ نا گزیری آڈر تھ۔ نہ پھر چاچنہ کتھ آسے دافائی تے صرک سبق۔ سُہ اوں واڈس مژہ دا خل بیارن ہند با پتھ دلا سے تے دل جوی ہند و سپلے۔ سلامہ اوں یڑھ کالہ پیٹھ واڈس مژہ دا خل۔ تَس اوں جو اُنی مژہ کے نیس یمار کر تھل کو رمٹ۔ بے برداشت دگہ کن پھٹراؤ تو گرا تے موغلہ ہند کی پاٹھ

اکثر واڈچ خاموشی۔ سلام اوس دگہ تے دادستر تڑوں گومت۔ تم کو اکشنپ چاچہ تے باقی بیمار و ولہ کھو
ستر پھوتہ۔ گلہ اوس سینٹھاں لوگٹ شر یو ہے گلر بچہ ہیو۔ خونکو سرطان اوس ٹرٹھ تراومت۔ تُس اوس کالج
کھسوئے پہ دودا گا د گومت۔ تُس اوس دبابر کالج گٹھنگ ارمان۔ بیمار اوس تُس تر نزدی شکل گر پڑھ مگر تہ
کرتھ تھ اوس سہ نوش شکلیں تے بُتھس پٹھا اس کنہ گنہ جاپہ ریشم ہش جھتھ۔ تُس اوس پنہہ ہم جماعت کور
جمیلین اما۔ منس تام تہ آس تیں جمیلیز مرحلو خواب اچھن مژ۔ عمه اوس جبرؤت ول۔ سارنے مریضن
اُس واڈس مژعمنز سیٹھ۔ تُس ہنزا کا ککھ اس تمن ہتھ دوا۔ سہ اوس کینسر دا دکس والہ واشس داریاہ
کالہ پٹھ لو گمٹ۔ یتھ پٹھ کرو اوس تُس یہ ہسپتال گرے۔ سسٹر رضا یا اوس تُس سُند سخ تکیا ز سوزانہ تُس امر
بیمار برو نٹھے۔ عمه اوس کا سب ہڑ۔ سسٹر رضا یا تہ اُس امپے اتھ پلو سونا وان۔ عمس اوس عز ہند لول۔
یکن اوس پانہ وائے کھاندر گند تھ۔ یتھے عمس دو دنیو کھاندر چ کتھ پھٹ۔ عز کور کھ بدل جایہ کھاندر۔ سو
گیہ پنس گرس مژ آباد مگر تہ کرتھ تھ آیہ سو عمس ہسپتال خبر۔ عمه اوس مختنی ووستہ تہ راتس دوہس پلو سوون
اویس سہ یتھ کھا کھس واتنومت۔ سسٹر رضا یا اس سینٹھاہ صابر تہ مژھ گز۔ تمہ رنگنا وکی لولہ، ما یہ تہ
ہمدردی سان بیمار۔ تُس اوس اکس اس بیمار سُند دس نیتھ۔ بیمارن تہ آ تو مس مژ پانیار تہ لول
اتھ۔ سسٹر رضا یا اس نے پانہ تہ ارڈر۔ سو اس بوئہ دودر کی پٹھ کنپر کر تھ تہ اندر ک سو سر ک۔

صوتیائی سطح (Phonological Level):

افسانچ صوتیائی شناخت بد کڈنے ستر ہنکیو افسانس مژ موجود صوتی ترکیبین ہند مد تھ کردارن
ہند مین دا غلی تہ نفیائی تجربن دا قف گوھ تھ۔ افسا گکراؤ دین چھ نہایت ہنرمندی سان کی یون چیز ن
ہنر آواز ہو بہ ہو و تلاؤ تھ پن بیان تائپر ل تہ دلچسپ بنومت۔ مثالے:

”—— سسٹر رضا یا ڈجہ اناسرے۔ تُس دیس ریسیہ اتھ تہ سر تیخ پیہ پھر۔ سیمٹس پٹھ گیس ہار فو۔

چھن چھن چھن چھن چھن“

O

”اٹھ بونے پنس مژپکنس اوں گس مزیو ان۔ کراؤ پھ کراؤ پھ“

O

”--- طبا شپر ہش پری گردن تے دزوں پھیکیو تے ڈرف تے سہ رو د مشین چلاوان ڈرف
ڈرف۔ کھر کھر کھر کھر کھر“

O

یہ صوتی حرکڑوتی آواز و چھ افسانے کس بیانس مژ آہنگ، روآنی تے معنی خیزی عطا گر ہم۔ یہ یوت نہ
کیا ہے بلکہ یہ آواز و کنٹ چھ پران وول پائے تے کردار ان پہنچ نہ سور ون دگ للہ وان۔ یہ آواز و چھ نہ فقط
صوتی پیکرے یوت و تلوہ مت بلکہ چھ موراً وی سندس بیانس مژنوں تے گلیچہ معنوی امکانن ہندی گوشہ تے
نئے کلڈ مئی۔ امہ علاوہ چھ افسانے نگارن کیہنچن خاص محاورن تے لفظن ہند انتخاب کو رہت یہند کی تلفظن
نئے پاٹھ کہانی ہند موڑتے مزاں متعین گرتھ چھ ہیو کمٹ مثالے：“پیورو پھ گرتھ بڈس پٹھ”，
سورے واڈلوگ ودنه، ”سلامن دژبڈ ہٹھے ٹنگا“، ”اوں ونیتے یتح پاٹھ کر لبہ کران“۔ یہ ساری چھ تم
وہ کیہنڈ یوت لفظونہ وانہ خوف تے تراڈچ کیفیت و تلائے ہمچھے۔ افسانس مژ چھ تھگتہ مکالمہ یہنچ مدریلہ
تے مہوں صوتی آہنگس منس شانتی تے روحس تازگی بخشنک بُر چھ۔ مثالے ”کرمس کارڈک بوڈ ہیو
محبگ بوجھ“، ”تمس اس عنہنچ اٹھنے گردن یاد پیوان“، ”عز اوس قد کلڈ مٹت گاہ تراوان“، ”سہ
کر کھاند رتے آنہ عز پچھے خمہ؟“، ”جمیلن سوانہ نہ گردن کائنس طبا شپر گرتھ اس بناؤ ہمہ“۔ یمن سارے
مکالمن پہنچ صوتی آہنگس مژ چھ زید روز بچ قولہ ہائی تے محبگ آفاتی پزر عیاں۔ گویا افسانس مژ
ورتاونہ آمتین بیانوی مکالمن ہندی منقی تے ثبت معنوی رنگ چھ تھندس صوتی بھس تے انہارس مستر ڈون تے
ٹاکا۔ یتح پاٹھ و نو ز افسانہ نگارس چھ کا شرس صوتی نظامس پیٹھ پورے عبور یمہ کنٹ افسانہ چہ بیانوی ندرث

منز واقعی اضافہ گوئمٹ چھ۔

تحریری سطح (Graphical Level):

تحریری سطح پیچھے چھ افسانہ نگارن بصری پکیرن ہند مد دتہ کہانی ہندس بیانوی عنصرس اکھنؤ و طرح بخشمٹ۔ سہ چھ شعوری طور تو پتھی کیو علمتی لسانی اظہارس کام پتھ قاری سندس ذہنس منز کردارن ہنز شبیہ ووتلاؤس منز کامیاب گوئمٹ۔ استعارن تے محاورن ہند ماہرائے ورتا وسترن چھ سہ ہسپتال واڈنچ منظر نگاری زبر پاٹھک ووتلاؤ تھہ ہیو کمٹ۔ بصری ساختن تے صورثن ہند وسپلے چھ راؤ وی واقعن ہنز خوبصورت تصویر کشی عملی طور پیش گر تھہ ہیو کمٹ۔ لفظن ہند متوازیت (Parallelism) تے تکرار (Repetition) ستر چھنے بیان چہ روائی منز ابھا پچ کا نہہ گجا لیش روزہ۔ اقتباس ہنز ترتیب، فقرن ہند ٹھراو تہ رموزن ہند وقفہ ستر چھ افسانکس بیانس منز ہزو چزو ن۔

تخیلی سطح (Creative Level):

افسانکہ بیانوی ولن ہند فنی ورتا وسترن چھ لفظو لغوی ویڑھنے کھوتہ ہیو راحاسی تے علمتی معنی پرو وومٹ۔ ساختیا تی تجزیکو اصول نظر تل تھا و تھہ ہیکیو اسر افسانکس بیانس منز موجود علامژن، استعارن، تشہین، قول محالن تے باقی تخلیقی صعیون ہنز نشادہی گر تھه۔ راؤین چھ شاہنل، شپن، بوئہ پن ہوک علامژو ستر کیشہن مجرد تصورن ہند ترسپل ممکن بنو مٹ۔ یمنے علامژن منز چھ زندگی ہنز بے شباتی، وقچ ناپایدا ری تے موچ ناگزیری بستھ۔ یمن ورتا نہ آمژن علامژن چھ بسیار معنوی رنگ۔ و چھومثال:

”نبیری کر اسر شاہنل لکس پٹھ کاوٹا وٹا وکران تے گلہ ترہ یو ہیو۔ اکھ موصم دو دشیریں کھو کھ مئس کھو زمٹ آسہ۔ موچ ڑھاے تھے چھنے یہے کھو کھ مٹ ہش۔“

O

”و چھان چھکھنا بُونے کس چارا و تمدن بوئہ پن زالنس دھو لمبکھ و تھر تے سارے درمنس لوگ آمدتا و پیے

”زھوٹ تھے سور و پھن نہ تھے پھر مئے ہابھھی ہیویوان۔“

O

”یو تال نہ شمین پیپہ بہ نا گڑھ زہنے ٹھیک۔ شمین پیپہ تھے سور تھے لٹھ گڑھ تھل۔ پتھر پھکھ ٹھرانے پہ کیجھ گڑھ۔“

یمن تریشو نے اقتباس مژر چھ راؤی تخلیقی اظہار تھے علامتن ہند کی دس گنڈ موتیں بر و نہہ کرنے بے بسی ہنز جذبل کرفیت موزون پاٹھکرو ووتلاؤ تھے ہیو کمٹ۔ گلہ پچھ موکس پنجس تل ڈھر ٹھے ذھر ٹھے کرؤں معصوم شر سر طائک مریض۔ یودوے لٹھ، سور، گردتھ ڈہ امہ دادکی موجب چھ مگر راؤ دین چھنے پہ حقیقت نہ دانہ بجا پہ علامش مژر باوہم۔ اوے اوں گلس بزم زشمن پینہ ستگڑھ یہ سارے گندگی تھے آلو دگی دور تھے سہ بلہ۔ زندہ روز نہ بآپھہ ڈھلن، تو ہمن تھے پڑھن کام پنڈ پچھے آدمی فطرت۔

پیش منظر (Foregrounding):

بیلہ زبان رسمی ورتاؤ نشہ تجاویز کرتھ نوین تخلیقی امکان زاین دیہ تھے ونو پیش منظر (Foregrounding)۔ زیر نظر کہانی تھے پھیش منظر چھ خاصیہ کنڈ سینٹھاہ اثردار تھے با مقصد بنتھ پچھڑ۔ افسانہ نگارن چھ لفظن، فقرن تھے خوی ترکیب موزون تھے غیر رسمی ورتاؤ ستگڑھ چوکاٹ گورمٹ۔ یو ہے وجہ چھ ز کہانی ہنز عملہ مژر چھ ہیر پیٹھ بون تام انتشار، جذبہ، تعجب، توہم، دگ، صبر، ہمدردی ہمش کرفیہ نہ۔ پیش منظرستی ہیکو اُس کہانی ہندس کلیدی تصورس تھے جذبل کرفیہ واقف سپد تھ۔ باوڑ ہنز ہنر مندی یا تجربن ہند تکنیکی ورتاؤ ستگڑھ کیوں سو پیش منظر مقصود پاؤ تھ۔ پیش منظر چھ کیئہ مثالے چھ یتھ کنی:-

”ووڈ اوس تھس کر تھل گومٹ،“

”کھوئے بُتھس پڑھ اس گنہ گنہ جایہ ریشم ہش جتھ“
 ”۔۔۔ مگر لوکچارے اوں تا لو گمٹ لس امہتاو۔۔۔“
 ”تمس اوں پُن پان بوئے دود رہیو بسان، تھنپر نچرتے اندر سوسر اوں لو گمٹ۔“
 ”جمپن وُس بُتھ پھر تھ بُتھ گڑھی کافی Tight آسُن،“
 ”پرتن کاڑ رک ٹچہ ہارک، انگورک، رامہ رامہ بدرنڈ دوئے ہند رنگ تے رنگن ہند زول۔“

خوی سطح (Syntactic Level) :

اسلوبیاتی مطالعہ ستر ہیکو اسر افسانس مژر و رتاونہ آمتین لسانی تھے نحوی خاصیوں ہند پے کڈتھ۔ افسانہ نگارن چھے واقعہس ہنز غیر مبہم باوڑمو کچھ موزون جملن، نحوی ترکیں، محاورن تے ونین کام ہیڑھ مہ۔ افسانہ نگارن چھ افسانچے پلانچ سالم عمل ساڈ جملو عتر انداوتے ناوہ۔ افسانچے زبانہ تل چھ نون ز افسانہ نگارس چھ جملیات کین قاعدن ہند پور علم تے دسترس۔ سہ چھ جملس مژر ھا مل سارنے متعلقہ جون ہند باہمی رشتہ قائم کر تھ ہیو کمٹ۔ تم کچھنہ افسانس مژر مرکب تھ پچید جملہ و رتاوہ۔ تو چھومثالے رنگ کیئہ جھلیہ:-

”سلامنہ کتھ پیو نبہ چاچس اندری زہتہ ہیو۔“

”دکس پچھنے یتھ دود، پر تھ کائسہ گنہ نتھ گنہ رنگو۔“
 ”تم سہرا کھکھ اس کران تمن تھ، یمنہ ہتھ دواہ کرہن،“
 یہو جملو تل نیو اسہ ز افسانہ نگارس چھ کیس، ہشن، صوتیمن ہند بدلاو تے مار فین ہند رشتہ ہوئ
 نحوی قاعدن ہنز پور زان اسہ۔ کردارن ہند کھجاح احساس تے جذ بن ٹھینہ مو کچھ چھ افسانہ نگارن و قفن،
 علامتن، سوالہ نشان ہند تھ و رتاو کو رمٹ۔ تو چھومثال:-

O

”سلامہ اوس تمدن ہا تو چھ دوان۔ مگر سسٹر رضا یہ اوسن۔۔۔۔۔ نہ زہنے رو بہ او گست۔۔۔۔۔“

Q

”بہ چاپنے بونکر تھے ہامو کلے یہ“

“？”

٦٣

زبانه هندو شورتے صحیح استعمال کنو چھنپے افسانس مژو واقعہ غیر ضروری تفصیل مژرو طے گومت۔ افسانچ منطقی ترتیب چھے صحیح زبانہ هندو سپلے عروجس دا تھی پچھے۔ پلاٹ کس تشکیلیں مژو چھ افسانس مژو اندر پیچھا آخس تام وحدت تاثر تے واقعائی تسلسل برقرار۔

حاصل:

یتھ پاٹھ پیہے مانن ز اسلو ب چھ تخلقی اظہار که وجودک لازمی حصہ۔ اسلوبیاتی تجزیہ کرنے یعنی اسے افسانے پر تخلقی نوعیت یا خاصیت پر زنا و تھہ تھہ پلانکس تشکیل پس مژمو جو اظہار کر لسانی امکانات، صوتیاتی، صرفی، نحوی تھریری مدن ہنزہ بیان از پیٹھے ہیوک اسے افسانگ فنی معیار متعین کرتھ۔ امہ علاوہ آپ معرضی، تجزیاتی تھہ تو پڑھ سطح مکس پیٹھ امکس لغوی نظام سام پینہ۔ یتھ مقالس مژرا و داخلي، تاثری تھہ تشریحی ہوں ریوائی تقدیمی طریقہ کار نش مولے اخراج کرنے۔

حوالہ جات:

- Alabi , V. (2007). " Lexico-syntactic,phonological and graphological patterns , choices And devices in Discourse. " Critical Perspectives on English Languge & Literature , Ilorin : The Department of English , university of Ilorin.
- Louis , Gray . (1939) . " Foundations of Language."Macmillan,New York.
- Richard Bradford. 1997 . Stylistics (London and New York : Routledge).
- Carter, R. (1996) . " Look both ways before crossing : developments in the language and literature classroom." Language , literature and the learner : Creative classroom practice: 1-15.
- Freeman , D.C. (1981) . Essays in modern stylistics, , Taylor & Francis .
- بانہائی مرغوب۔(2013)۔(مرتب)۔افسانہ مجموعہ۔سرینگر: شعبہ شمیری، کشمیر یونیورسٹی۔